

melyeket 1923 októberében szerzett néhány londoni iskola látogatása közben. Az ismertetett iskolák nagyrészt a Dalton-terv szerint vagy legalább is szellemében dolgoznak, csak az egyik, a Howard Secondary School, működik egy másik terv, a „Howard-terv“ szerint, mely az iskola vezetőjének, Miss O'Brien Harrisnak alkotása. Steinhaus Mária erről az iskoláról is sok jót tud mondani.

Waldapfel János

Die Paedagogik Plutarchs und ihre Quellen nach den echten Schriften der Moralia. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der philosophischen Fakultät (I. Sektion) der Ludwig-Maximilians-Universität zu München vorgelegt von Luise Müller. München, 1926. 132 l.

Plutarchos pedagógiájának feldolgozása mindig hálás feladat volt. A mi irodalmunkban is sokszor foglalkoztak vele. Fináczy *Az ókori nevelés történetében* (már az első kiadásban is) hat dolgozatot tud felsorolni, mely a szereztetreméltó és nagyhatású írónak pedagógiáját tárgyalja. Ezek a régibb feldolgozások első sorban a Περὶ παιδων ἀγωγῆς (De liberis educandis, A gyermekek neveléséről) című írásra vonatkoztak, melyet sokáig Plutarchosnak tulajdonítottak. E kis munka valódiságát későbbben kétségbe vonták, de még nem régen is voltak, kik valódinak tekintették. Legújabban német filológusok határozottan amellett foglaltak állást, hogy nem Plutarchostól való. Az előtünk levő doktori dissertatio írója is ehhez a véleményhez csatlakozik és végleg eldöntöttnek látva a kérdést, a *De liberis educandis* és egyéb, szintén nem valódiaknak ítélt munkák kizárásával igyekszik Plutarchos pedagógiáját bemutatni. Ezt hangsúlyozza már a címben is (nach den echten Schriften der Moralia).

Dissertatitónk a moraliák valódi darabjai, mégpedig nemcsak a szorosabb értelemben vett pedagógiai jellegűek (milyenek a „Πῶς δεῖ τὸν νέον ποιημάτων ἀκούειν, Miképen kell az ifjúnak költeményeket hallgatnia?“ és a „Περὶ τοῦ ἀκούειν, A hallgatásról“ címűek), hanem az etikai, politikai és egyéb tartalmúak alapján is, de még a moraliákon kívül a Βίοι παράλληλοι (Párhuzamos életrajzok) tekintetbevételével, állítja össze Plutarchosnak a nevelésre vonatkozó kijelentéseit, megállapítja azoknak jellegét forrásainak; illetőleg a reá befolyással volt filozófiai iskoláknak szempontjából, jellemezni próbálja Plutarchost, mint gyakorlati nevelőt és tanítót, és meghatározza Plutarchos pedagógiájának viszonyát kortársai, a prusai Dion, Seneca és Quintilianus nézeteihez. Egészben véve szorgalmas dolgozat kevés eredetiséggel és alig új eredménnyel.

Tanulságosak a munka végén található, több mint harminc lapra terjedő jegyzetek, melyek egyrészt a főszövegben említettekhez adnak parallel helyeket, másrészt jobban részletezik Plutarchos forrásait vagy éppenséggel modern pedagógiai felfogásokat ismertetnek Plutarchos tanításaival kapcsolatban. Legyen szabad az utóbbi jegyzetek sorából egyet kiemelni, mely nincs minden pikantéria nélkül. Dolgozatának abban a részében, mely Plutarchos nézeteit a nőképzésről ismerteti, említi a szerző Plutarchosnak egy érdekes

mondását, mely szerint a geometria tanulásának az az üdvös hatása lehet a nőre, hogy tartózkodni fog a táncról. Ehhez a plutarchosi mondáshoz fűződik azután egy hosszabb jegyzet, mely egy müncheni városi tanácsost említ, aki egy 1823-ból való memorandumában tiltakozik az ellen, hogy az akkor alapított felső leányiskolában aritmetikát és geometriát tanítsanak. A geometriáról azt írja Magistrátsrat Simon Spitzweg 1823-ban: „Leányok és jövődöbeli asszonyok részére elegendő — azt hiszem — ha egy kis vászon-darabból a lehető legnagyobb ruhadarabot tudják kicirkalmazni, de ezt biztosabban fogják megtanulni a munkatanítónő utasításából és saját gyakorlataukból, mint geometriai tantételekből, és azért a geometria helyett legyen inkább eggyel több munkaórájuk.“ Mintha dissertatióknk tudós ironóje azt akarná evvel a jegyzettel demonstrálni: lám, mennyivel modernebb pedagógus az öreg Plutarchos a XIX. század némely városi tanácsosánál!

Waldapfel János.

Raoul H. Francé: *Der Weg zu mir. Der Lebenscrinnerungen erster Teil.* Lipse, Alfr. Kröner kiadása, 1927, 236 lap, 11 képpel.

Lapozgatva: minden ízében eredeti munka. Olvaogatva: a tudós és szép-író szerves összeforradásából eredő egészen sajátyszerű s mindvégig vonzó írásmű. Belemélyedve: egy „beérkezett“ tudós külső küzdelmeinek s belső vívódásainak színes leírása a gyermekkori első visszaemlékezéstől a fiatal tudós első nagy sikeréig: *Der Wert der Wissenschaft* megjelenéséig (1900). Az epés kritikus imígy intézné el: túltengő önhittségről tanuskodó éleleírás laza képekben. Ezzel szemben a szíve szerint bíráló: a száraz életrajzi adatokat messze túlszámnyaló kaleidoszkópszerű leírása egy erős szemleli tehetség küzdelmes pályafutásának, amely a saját életkörén túl haladva, egyben hű és tanulságos képet ad a mult századvégi magyar közép- és felső oktatásügyről.

Francé csehországi szülöktől 1874-ben Bécsben született. Atyja áthelyezése folytán 10 éves korában Budapestre kerül s 17 évet tölt hazánkban. A magyarul nem tudó fiút beiratják a reáliskolába, ahol az állattant egy meg nem nevezett tanár gépies leckeadással intézi, míg a növénytant a „derék“ és tudós Borbás Vince alaposan adja elő. A reálból a kereskedelmi akadémiába kerül, mert banktisztviselőnek szánták. *Der erste Förderer* címmel itt Koós Gábornak szentel hálás emléket, aki a természettudományok iránt hajlamos ifjút bevezette a Természettudományi Társulatba és Paszlavszky figyelmébe ajánlotta. Am kereskedelmi érettségivel nem lehet rendes egyetemi hallgató, tehát a középiskola 4 felső osztályából 65 (!) különbözeti vizsgára és ugyanannyi vizsgadíjra kötelezik, amit egy éven belül sikeresen elintéz. Az akkori főiskolai oktatásról *Die Vorlesungsumwelt einer Universität* és *Lehrindustrie* c. vázlateiba (110—114) a tények pusztja leírásával gyakorol kritikát és ad elrettentő példát. Majd a legnagyobb hálával emlékezik meg volt tanáraitól s részbeni munkatársairól: Entz Gézáról (*mein väterlicher Berater*) és tudós tragédiájáról, Birórol, Apáthyról, Dadayról (nem Alexander 91. l., hanem Jenő 233. l.), Klein Gyuláról (*Ein idyllisches wissenschaftliches Institut* 115—6)